

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 443

Gospodarka przestrzenna XXI wieku

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2016

Redakcja wydawnicza: Dorota Pitulec
Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz
Korekta: Barbara Cibis
Łamanie: Beata Mazur
Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronach internetowych
www.pracnaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2016

ISSN 1899-3192
e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-604-6

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
53-345 Wrocław, ul. Komandorska 118/120
tel./fax 71 36 80 602; e-mail: econbook@ue.wroc.pl
www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp	9
Hanna Adamiczka, Bartosz Adamiczka: Rozwój, odrzucenie, powrót – fazy interakcji miasto-rzeka w kontekście Wrocławia / Development, rejection, return – phases of city-river interaction in the context of Wrocław	11
Krystian Banet, Sylwia Rogala: Znaczenie współpracy miast i gmin w kreowaniu efektywnych systemów transportowych w odpowiedzi na zjawisko <i>urban sprawl</i> / Importance of cooperation between cities and communes in creating effective transportation systems as an answer to negative effects of urban sprawl	23
Maria Czarnecka: Wrocław, Elbląg, Legnica – różne sposoby odbudowy zabytkowych centrów / Wrocław, Elbląg, Legnica – different ways of revitalization of historical centres.....	33
Niki Derlukiewicz, Anna Mempel-Śnieżyk: Realizacja inwestycji w formie partnerstwa publiczno-prywatnego – aspekt teoretyczny / Implementation of investment in the form of public-private partnership – theoretical aspect.....	46
Adam Drobnik, Monika Janiszek, Klaudia Plac: Zielona gospodarka i zielona infrastruktura jako mechanizmy wzmacniania gospodarczo-środowiskowego wymiaru prężności miejskiej / Green economy and green infrastructure as mechanisms for strengthening of economic-environmental dimension of urban resilience	57
Dariusz Gluszczyk: Regionalny Fundusz Kapitałowy – ujęcie koncepcyjne / Regional Capital Fund – conceptual approach	70
Blanka Gosik, Maria Piech: Rola centrum handlowego w procesie gentryfikacji miast / The role of the shopping centre in the process of urban gentrification	79
Adam Sebastian Górski: Znaczenie partycypacji społecznej w procesie rewitalizacji / Importance of social participation in a revitalisation process.....	89
Julia Jachowska: Społeczne skutki gentryfikacji – studium przypadku poznańskiego osiedla Jeżyce / Social consequences of gentrification – case study of Poznań settlement Jeżyce	94
Magdalena Kalisiak-Mędelska: Budżet obywatelski w Polsce. Analiza porównawcza Łodzi i Poznania / Participatory budgeting in Poland. Comparative analysis of Łódź and Poznań	103

Beata Kisielewicz: Miejsce wojewódzkich zintegrowanych inwestycji terytorialnych w regionalnych programach operacyjnych 2014-2020 / Provincial Integrated Territorial Investment in Regional Operational Programmes 2014-2020.....	115
Andrzej Klasik, Jerzy Biniński: Terytorialny foresight strategiczny. Refleksja metodologiczna / Territorial strategic foresight. Methodological reflection.....	124
Natalia Konopinska: Oddziaływanie polityki spójności na rozwój obszarów górskich na przykładzie regionu Rhône-Alpes / Economic development of the Rhône-Alpes region as an example of implementation of cohesion policy in mountainous areas.....	138
Andrzej Łuczyszyn, Agnieszka Chołodecka: Nierówności i rozwarstwienie społeczne jako dylematy społeczeństwa zdolnego do przetrwania / Inequality and social stratification as dilemmas of the society able to survive ...	152
Monika Musiał-Malago: Przeobrażenia w strefach podmiejskich dużych miast na tle procesów suburbanizacji / Changes in the suburban areas of large cities in view of suburbanization processes.....	164
Dorota Rynio: Rewitalizacja w procesie kształtowania zmian jakościowych funkcjonowania miasta / Revitalisation in a process of forming quality changes of city functioning.....	177
Przemysław Sekuła: Wpływ autostrad na rozwój lokalny – wyniki badań / Impact of highways on local development, research working paper.....	188
Piotr Serafin: Rozlewanie się miast na przykładzie Nowego Sącza w województwie małopolskim / Urban sprawl processes on the example of Nowy Sącz in Lesser Poland Voivodeship.....	204
Iga Solecka, Łukasz Dworniczak: Obywatele kształtują krajobraz miasta. Aspekty przestrzenne i funkcjonalne inicjatyw zgłaszanych w ramach Wrocławskiego Budżetu Obywatelskiego 2013-2014 / Residents shape the landscape of the city. Spatial and functional aspects of initiatives proposed under Participatory Budget of Wrocław 2013-2014.....	220
Andrzej Sztando: Motywacja władz małych miast do planowania strategicznego w świetle terminów przyjęcia i okresów obowiązywania strategii rozwoju / Motivation of small towns authorities to strategic planning in the light of timing of adoption and validity of development strategies.....	232
Jarosław Świdziński, Natalia Karolina Świdzińska: Konsultacje społeczne jako narzędzie współpracy obywateli z samorządem gminnym na przykładzie Olsztyna / Public consultation as a tool of cooperation of citizens with local municipality on example of Olsztyn.....	245
Małgorzata Twardzik: Śródmiejskie galerie i ulice handlowe śląskich miast – konkurencja czy kooperacja? (przykład Katowic) / Shopping centers and	

---

shopping streets in Silesian cities – competition or cooperation? (example of Katowice)	268
Alicja Zakrzewska-Półtorak: Inteligentne miasto katalizatorem rozwoju regionu? / Smart city – is it a catalyst for regional development?	282
Paula Zawisza: Projekt „Szlakiem wież widokowych pogranicza polsko-czeskiego” jako przykład ochrony zabytków w Jeleniej Górze / The “Szlakiem wież widokowych pogranicza polsko-czeskiego” project as an example of protection of historical monuments in Jelenia Góra	292

Wstęp

Przestrzeń jest współcześnie ważnym czynnikiem wzrostu i rozwoju społeczno-gospodarczego. Sposób jej zagospodarowania często przesądza o konkurencyjności miejsc i podmiotów. W związku z tym gospodarka przestrzenna na początku XXI wieku odgrywa istotną rolę w rozwoju miast i regionów.

W niniejszej publikacji zostały zaprezentowane różne podejścia do gospodarki przestrzennej w kontekście jej wpływu na rozwój współczesnych miast i regionów. Zebrano w niej wyniki badań i przemyśleń autorów zajmujących się aspektami gospodarki przestrzennej: ekonomicznymi, społecznymi, politycznymi, prawnymi oraz środowiskowymi. Czytelnik znajdzie tu wiele informacji oraz studia przypadków dotyczące m.in.: rewitalizacji, odnowy i gentryfikacji obszarów zurbanizowanych, budowy zielonej gospodarki i zielonej infrastruktury, wdrażania koncepcji inteligentnych miast, relacji miasto-rzeka. Duży nacisk kładziony jest na zagospodarowanie przestrzeni miejskich na konkretnych przykładach, ze szczególnym uwzględnieniem funkcji handlowej. Autorzy poruszają także problematykę suburbanizacji i rozlewania się miast oraz ich konsekwencji dla zagospodarowania przestrzennego, nawiązując m.in. do możliwości współpracy międzygminnej w tym zakresie. Kolejny wątek to polityka transportowa oraz wpływ infrastruktury na rozwój lokalny. W publikacji znajdziemy też wyniki badania nastawienia władz małych miast do planowania strategicznego. Autorzy prezentują również zagadnienia partycypacji społecznej i jej roli w kształtowaniu krajobrazu miejskiego, a także opracowania dotyczące: metodologii tworzenia terytorialnego foresightu strategicznego, aspektu teoretycznego partnerstwa publiczno-prywatnego, koncepcji powstawania regionalnych funduszy kapitałowych oraz mechanizmu zintegrowanych inwestycji terytorialnych. Nie zabrakło artykułów traktujących o polityce spójności i zmniejszaniu nierówności społecznych.

Redaktorzy mają nadzieję, że publikacja, zawierająca nawiązania do nowych koncepcji naukowych oraz liczne studia przypadków, okaże się interesująca. Być może będzie ona inspiracją do dalszych badań oraz zachęci do dyskusji osoby zajmujące się różnymi aspektami gospodarki przestrzennej.

Alicja Zakrzewska-Półtorak, Piotr Hajduga, Małgorzata Rogowska

Adam Sebastian Górski

Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach
e-mail: gorski.adam.sebastian@gmail.com

ZNACZENIE PARTYCYPACJI SPOŁECZNEJ W PROCESIE REWITALIZACJI

IMPORTANCE OF SOCIAL PARTICIPATION IN A REVITALIZATION PROCESS

DOI: 10.15611/pn.2016.443.08

Streszczenie: Celem artykułu jest wskazanie na potrzebę interdyscyplinarnego podejścia do procesu rewitalizacji. Podejście to skupione jest wokół użytkowników przestrzeni miejskiej, ze szczególnym uwzględnieniem społeczności lokalnych. Działania podejmowane w ramach programów rewitalizacyjnych powinny zostać osadzone w specyficznych realiach społeczno-ekonomicznych, aby w pełniejszy sposób móc oddziaływać na postawy i zachowania użytkowników obszarów nią objętych. W celu osiągnięcia założeń rewitalizacji na danym terenie niezbędna staje się partycypacja społeczna, a więc czynne uczestnictwo w procesie osób objętych działaniami rewitalizacyjnymi.

Słowa kluczowe: rewitalizacja, partycypacja społeczna, zarządzanie przestrzenią miejską.

Summary: The aim of the article is to point to the need for an interdisciplinary approach to the process of revitalization. This approach is centered around the users of urban space, with particular emphasis on local communities. Actions taken in the framework of revitalization programs should be embedded in specific socio-economic realities, in order to be more fully able to influence the attitudes and behavior of the areas covered. In order to achieve the revitalization principles on a given area, social participation becomes necessary, and thus active participation of persons covered by revitalization activities in process.

Keywords: revitalization, social participation, urban space management.

1. Wstęp

Rozwój współczesnych miast w Polsce stworzył dipolowy podział ich przestrzeni. Z jednej strony możemy obserwować obszary o zintensyfikowanych działaniach inwestycyjnych (m.in. nowe osiedla mieszkaniowe), z drugiej zaś, w przestrzeni miejskiej, funkcjonują obszary, które w toku rozwoju miasta straciły swoją funkcję, stając się obszarami dysfunkcyjnymi, cechującymi się złożonymi problemami społeczno-ekonomicznymi, w tym występowaniem patologii społecznych.

Złożoność zagadnień dotyczących przestrzeni miejskiej, jej wielopłaszczyznowość spowodowały, iż niemożliwe stało się podejmowanie jednorazowych działań na rzecz poprawy sytuacji społeczno-ekonomicznej zdegradowanych obszarów. Tym bardziej, że działania inwestycyjne, nakierowane na poprawę infrastruktury na danym terenie, okazały się niewystarczające, aby zapobiegać stygmatyzacji takich obszarów. Toteż aby przeciwdziałać negatywnym zjawiskom społecznym, coraz częściej podejmuje się działania nakierowane na społeczność lokalną objętą programem rewitalizacji.

2. Rewitalizacja

Mimo zauważalnej potrzeby podejmowania działań zmierzających do poprawy sytuacji zmarginalizowanych przestrzeni miejskich, samo pojęcie rewitalizacji było do niedawna różnorodnie interpretowane. Wynikało to z braku definicji ustawowej pojęcie rozumiano zatem przede wszystkim działania infrastrukturalne; nakierowane na remonty czy też modernizację budynków czy przestrzeni publicznych (place, deptaki miejskie).

Jedna z pierwszych definicji ujmowała rewitalizację jako: „proces sekwencyjnych działań, których celem jest przywrócenie życia zniszczonym, zdegradowanym obszarom. Proces ten może być ujmowany w kilku aspektach, spośród których za najważniejsze należy uznać aspekt ekonomiczny, aspekt społeczny i aspekt kulturowy” [Markowski, Stawasz, Sikora 2005].

W tak rozumianej rewitalizacji istotny jest jej procesualny charakter. Wskazuje on na to, że rewitalizacja nie może się stać pojedynczym, jednorazowym działaniem, które będzie stanowić odpowiedź na problemy danego obszaru. Ukazanie rewitalizacji jako procesu nie tylko rozszerza ją do sekwencyjnych działań ujętych w poszczególnych programach rewitalizacyjnych, ale przede wszystkim wskazuje na jej długofalową perspektywę.

Równie istotnym elementem wspomnianej definicji jest zwrócenie uwagi na aspekty, które działania rewitalizacyjne powinny obejmować. Są to, obok aspektów ekonomicznych, również aspekt społeczny i kulturowy. Dzięki takiemu podejściu w centrum działań rewitalizacyjnych znajduje się nie tylko społeczność lokalna nimi objęta, ale także wszyscy użytkownicy miasta. Tym samym rewitalizacja staje się procesem społecznym i kulturowym, który ma doprowadzić do zwiększenia kapitału społecznego lokalnych mieszkańców, ale także na nowo zdefiniować społeczny obraz danej przestrzeni.

Aspekt społeczny, jako najważniejszy element procesu rewitalizacji, został ujęty w definicji ustawowej rewitalizacji [Ustawa z dnia 9 października 2015], stającej się procesem społecznej zmiany, do której mają prowadzić poszczególne inwestycje. Tym samym zmienił się punkt ciężkości wskazujący na podmiotowość użytkowników przestrzeni miejskiej i ich znaczenie w kształtowaniu środowiska wokół siebie. Dzięki takiej definicji ustawowej samo miasto staje się przestrzenią społeczną,

w której jednostki wytwarzają, zagospodarowują i przetwarzają przestrzeń wokół siebie w procesie socjalizacji [Hamm 1990]. Tym samym istotny staje się nie tylko społeczny obraz miast [Lynch 2011], ale także jego waloryzacja przez użytkowników przestrzeni miejskiej [Suliborski 2001]. Obecnie to właśnie mieszkańcy miasta stają się głównym obiektem zainteresowań badaczy przestrzeni miejskich [Lewicka 2010; Dymnicka 2011].

3. Partycypacja społeczna

Na znaczenie partycypacji społecznej w procesie planowania przestrzennego w Polsce, wskazywało wielu badaczy (m.in. [Wienc 1991; Kachniarz, Niewiadomski 1995; Siemiński 2007]). Samą partycypację można definiować jako współuczestnictwo obywateli w sprawach ważnych dla danej społeczności [Miształ 2008]. Jednak czynne uczestnictwo w procesie decyzyjnym odnoszącym się do działań rewitalizacyjnych jest stosunkowo nowym zjawiskiem.

Mimo istniejącego schematu procesu partycypacji społecznej [IAPP 2001], w którym wyróżnia się poszczególne etapy działań: od rozpoznania wszystkich interesariuszy przez dobór odpowiednich metod dialogu aż po ocenę całego procesu, w działaniach rewitalizacyjnych, nie jest on wystarczającym narzędziem wspomagającym decyzje. Wynika to z tego, że o ile partycypacja społeczna uwzględnia wszystkich interesariuszy danej sprawy, decyzji planistycznej, o tyle w procesie rewitalizacji najważniejsza jest zbiorowość miejska mająca zostać nią objęta. Działanie, nad którym toczy się dyskusja społeczna, jest tylko narzędziem do zmiany społecznej.

W tym kontekście partycypacja społeczna w procesie rewitalizacji jako podmiot i przedmiot działań ujmuje społeczność lokalną, która to powinna włączyć się w działania mające zmienić jej dotychczasową sytuację (marginalizację społeczną). Dwoistość społeczności lokalnej w procesie rewitalizacji (podmiot i przedmiot działań) decyduje o złożoności problemu partycypacji społecznej w tym procesie. Konieczne wydaje się więc rozszerzenie pojęcia partycypacji również do badań nad funkcjonowaniem jednostek w określonej przestrzeni. Badania nad funkcjonowaniem jednostek w przestrzeni miejskiej pozwalają na ukazanie złożoności motywacji, różnorodności form aktywności użytkowników danej przestrzeni [Parysek, Mierzejewska 2013]. Ponadto istotnym czynnikiem determinującym zachowanie jednostek są afordancje występujące na danym terenie [Bell i in. 2004], czyli inaczej możliwości, jakie daje obecne zagospodarowanie przestrzeni dla określonych aktywności.

Partycypacja społeczna w procesie rewitalizacji nie tylko obejmuje uczestnictwo społeczności lokalnej, ale przede wszystkim powinna się skupić na badaniach, jak dana społeczność funkcjonuje na danym obszarze. Jest to konieczne, ponieważ jak już wspomniano, społeczność ta jest nie tylko podmiotem, ale przede wszystkim przedmiotem procesu rewitalizacji.

Badania nad funkcjonowaniem społeczności lokalnych objętych procesem rewitalizacji powinny uwzględniać takie aspekty, jak: codzienne przemieszczanie się jednostek w przestrzeni miejskiej, percepcję i waloryzację danego obszaru, a także stopień więzi społecznych i poczucie tożsamości lokalnej. Badania takie nie tylko umożliwiają stworzenie indywidualnych, subiektywnych obrazów danej przestrzeni, ale także pozwalają na stworzenie poszczególnych społeczności, zbiorowości lokalnych, które w podobny sposób funkcjonują w danej przestrzeni, podobnie ją odczuwają oraz mają do niej zbliżony stosunek emocjonalny.

Dzięki takim badaniom interdyscyplinarnym, które powinny wchodzić w skład procesu partycypacji, możliwe staje się nie tylko poznanie obecnych funkcji, jakie dana przestrzeń spełnia w codziennym życiu mieszkańców, ale także dostosowanie działań ułatwiających społeczne zaangażowanie w proces decyzyjny. Przez dogłębne poznanie funkcji, a także emocjonalnego związku (lub jego braku) z daną przestrzenią, możliwe staje się tworzenie spójnej wizji działań wchodzących w skład procesu rewitalizacji. Wizja ta opiera się na mieszkańcach, których decyzje planistyczne w największym stopniu będą dotyczyły. Toteż aby działania takie przyniosły efekt w przyszłości, powinny zostać osadzone w społeczności lokalnej, której preferencje dotyczące danego obszaru należy poznać i uwzględnić w działaniach programowych.

Partycypacja społeczna w procesie rewitalizacji musi stanowić najważniejszy element działań wchodzący w skład tego procesu. Jednak należy zwrócić uwagę, iż wąsko rozumiana partycypacja jako uczestnictwo w działaniach, w złożonych strukturach przestrzennych, jakimi są miasta, staje się niewystarczająca. Wydaje się obecnie, że partycypację należy rozumieć w kontekście poznania, wyróżnienia wszystkich interesariuszy, ich preferencji, a także emocjonalnego stosunku do danej przestrzeni, na której mają być podjęte działania, aby sprawnie i efektywniej zarządzać zmianami.

4. Zakończenie

Nie ulega wątpliwości, że włączenie społeczności lokalnych w działania ujęte w ramach procesu rewitalizacji stanowi jego podstawę. Natomiast należy zwrócić uwagę, że wąsko rozumiana partycypacja jako tylko uczestnictwo w procesie planowania nie jest wystarczającym narzędziem wprowadzającym realne zmiany społeczne.

Wielopłaszczyznowość przestrzeni miejskiej, w tym szczególnie obszarów zdegradowanych (zagrożonych lub takich, w których już występują patologie społeczne), wymusza na badaczach, ale także osobach bezpośrednio odpowiedzialnych za proces rewitalizacji, pogłębione badania nad funkcjonowaniem danych obszarów w świadomości społeczności lokalnych. Dzięki takim badaniom i poszerzeniu pojęcia partycypacji społecznej o społeczny wymiar danej przestrzeni działania zmierzające do zmiany społecznej na danym obszarze mogą w przyszłości faktycznie zmienić postawy i zachowania mieszkańców. Ponadto szersza interpretacja partycypacji spo-

łecznej może wpłynąć na zaspokojenie faktycznych potrzeb mieszkańców, a także zwiększyć ich poczucie sprawczości i decyzyjności w odniesieniu do przestrzeni, w której żyją i funkcjonują.

Literatura

- Bell P.A., Greene Th.C., Fisher J.D., Baum A., 2004, *Psychologia środowiskowa*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk.
- Dymnicka M., 2011, *Od miejsca do nie-miejsca*, Acta Universitatis Lodziensis, Folia Sociologica, nr 30, s. 35-52.
- Hamm B., 1990, *Wprowadzenie do socjologii osadnictwa*, Warszawa, s. 54-74.
- IAPP, 2001, *Okrągły stół. Podręcznik. Proces Okrągłego Stołu jako metoda dialogu władza-społeczeństwo na temat zrównoważonego rozwoju miast*, Urząd m.st. Warszawy, Warszawa.
- Kachniarz T., Niewiadomski Z., 1995, *Nowe podstawy prawne zagospodarowania przestrzennego*, IGPiK, Warszawa.
- Lewicka M., 2010, *Aurea Mediocrita, czyli o tym, jak jakość może przejść w ilość*, Roczniki Psychologiczne, t. XII, nr 1, Lublin.
- Lynch K., 2011, *Obraz miasta*, Archivolta, Kraków, s. 24.
- Markowski T., Stawasz D., Sikora D., 2005, *Polityka mieszkaniowa obszaru – cele i instrumenty*, UM Łódź, s. 78.
- Misztal W., 2008, *Lokalny dialog obywatelski*, Centrum Partnerstwa Społecznego „Dialog”, Warszawa, s. 12-25.
- Parysek J.J., Mierzejewska L., 2013, *Życie miasta: studium Poznania. Miasto i jego mieszkańcy*, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań.
- Siemiński W., 2007, *Cele i zasady partycypacji społecznej w planowaniu przestrzennym – przegląd literatury*, Człowiek i Środowisko, nr 31 (1-2), s. 37-59.
- Suliborski A., 2001, *Funkcje i struktura funkcjonalna miast. Studium empiryczno-teoretyczne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Ustawa z dnia 9 października 20015 r. o rewitalizacji, DzU, poz. 1777.
- Wiench J., 1991, *Metody i techniki konsultacji społecznych w planowaniu przestrzennym*, IGPiK, Warszawa.